ФАТТАХОВ И.Ф.
кандидат филологических наук, доцент
Казанский (Приволжский) федеральный университет

РАЗВИТИЕ НАЦИОНАЛЬНОГО ТЕЛЕВИДЕНИЯ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ (НА ПРИМЕРЕ ТЕЛЕКАНАЛА “ТНВ-ПЛАНЕТА”)

Аннотация. В статье рассматривается, на примере телеканала “ТНВ-Планета”, развитие национального телевидения в условиях глобализации. Расскрываются такие концептуальные особенности телеканала, как духовное объединение татарского народа, сохранение и развитие родного языка, культуры, национальных традиций, продвижение Республики Татарстан на федеральный и международный уровень.

Ключевые слова: “ТРК “Новый век”, “ТНВ-Планета”, спутниковый телеканал, программы, телепередачи.

Abstract. The article considers, on the example of the TV channel TNV-Planeta, the development of national television in the context of globalization. Such conceptual features of the TV channel as spiritual union of the Tatar people, preservation and development of the native language, culture, national traditions, promotion of the Republic of Tatarstan to the federal and international level are disclosed.

Keywords: TRK New Age, TNV-Planet, satellite TV channel, programs, TV programs.

Аңлатма. Мәкаләдә глобальләшү шартларында милли телевидениенең үсеше “ТНВ-Планета” телеканалы мисалында карала. “ТНВ-Планета” каналының татар халкын рухи берләштерү, туган телне, мәдәниятне, милли гореф-гадәтләрне саклау һәм үстерү, Татарстанны федераль һәм халыкара дәрәҗәдә таныту кебек концептуаль үзенчәлекләре ачыклана.

Төп сүзләр: “Яңа Гасыр” ТРК” АҖ, “ТНВ-Планета”, спутниклы телеканал, программалар, телетапшырулар.

“Яңа Гасыр” телерадиокомпаниясе” Акционерлык Җәмгыяте 2012 елның 15 июнендә – үзенең 10 еллыгы уңаеннан – Татарстан Президенты карары һәм ярдәме белән “ТНВ-Планета” спутниклы телеканалын ачты. Аны бөтен Россиядә, шул исәптән Көнчыгыш Себердә һәм Ерак Көнчыгышта, шулай ук Казахстанда, Урта Азиядә, Пакыстанда, Әфганстанда, Гыйракта, Иранда, Төркиядә, Монголиядә, Кытайда карап була. Телеканалның концептуаль

үзенчәлекләре: татар халкын рухи берләштерү, туган телне, мәдәниятне, милли гореф-гадәтләрне саклау һәм үстерү, Татарстанны федераль һәм халыкара дәрәҗәдә таныту. Аның потенциаль аудиториясе – якынча 8 млн. гаилә. Бүген “ТНВ-Планета” телеканалын Интернетта online режимда һәм iOS (“Apple”) җайланмаларында да карарга мөмкин. 2013 елның 1 гыйнварына “Яңа гасыр” холдингы телевизион каналларының гомуми потенциаль аудиториясе якынча 50 млн. кеше исәпләнгән (Internet челтәрендә караучыларны санамаганда) [1].

“ТНВ-Планета”ның концепциясе позитив юнәлешкә нигезләнгән. Телеканал тапшыруларының үзәк темасы – әхлаклылыкны саклап калу, шулай ук Татарстан Республикасында, Россия Федерациясе төбәкләрендә, якын һәм ерак чит илләрдә яшәүче татар халкының мәдәни традицияләрен дәвам итү. Спутниклы канал булуы телерадиокомпаниягә тагын да киңрәк чыгу мөмкинлеге бирә. Чит илдә яшәүчеләр Казанның мөһим спорт вакыйгаларын күзәтеп тора алалар. Телевизион канал профессиональ яктан үсә, заман технологияләре белән бергә атлый.

“ТНВ-Планета” телеканалы тәүлек буе күрсәтә. Күрсәтү челтәренең нигезен программаларның сигез сәгатьлек блогы тәшкил итә, ул Россия Федерациясенең сәгать поясларына карап кабатлана. Блокка “ТНВ” каналының татарча иң яхшы программалары, спектакльләр, концертлар, ТВ фондындагы тапшырулар керә.

Моннан тыш, “ТНВ-Планета”ның күрсәтү челтәрендә татар һәм рус телләрендә федераль форматта “Яңалыклар” чыгып бара, туган Республикадан читтә яшәүче милләттәшләребезнең тормышы турындагы “Татарлар” программасы атнага биш тапкыр чыга.

“ТНВ-Планета” ABS-1 спутнигыннан ачык режимда кабул ителә. “**ТНВ-Планета”** телеканалын **“НТВ-плюс”** (“**Базовый” пакеты**), “**Триколор ТВ”** (“*Оптимум”* **пакеты**) абонентлары да карый ала. “**ТНВ-Планета”ны** кабельле челтәрләрдә һәм интернет челтәрендә карап була.

Бүген Мәскәүдә, Екатеринбургта, Төмәндә, Ижевскида, Уфада, Ульяновскида, Әлмәттә, Лениногорскида, Яр Чаллыда “Яңа Гасыр” ТРК” АҖнең хәбәрчеләр пунктлары бар һәм уңышлы эшләп килә.

Хәбәрчеләр пунктларында эшләүче журналистлар татарстанлыларны һәм телеканалны караучы барлык тамашачыларны да иҗтимагый-сәяси өлкәдә, икътисад, сәнгать, медицина, мәгариф, мәдәният, сәнгать, спортта зур уңышларга ирешкән милләттәшләребез белән таныштыра.

“ТНВ-Планета” үз тамашачыларына бөтендөнья кинематографының иң яхшы үрнәкләрен күрсәтә. Илнең әйдәп баручы дистрибьютерларыннан сатып алынган нәфис һәм документаль фильмнар, сериаллар аеруча зур уңыш белән бара.

“Бу каналның иң беренче вазифасы – Татарстаннан читтә яшәүче татарларны берләштерү, татар мәдәниятен үстерү”, – ди “Яңа Гасыр” ТРК” АҖ генераль директоры **И.Ю. Әминов.**

Гомумән, телевидение гаммәви мәгълүмат чаралары арасында иң мөһим урын алып тора. Бу аның үзенчәлекле табигате белән бәйле, чөнки телевидениедә күрсәтү, сөйләү, язу һәм тавыш кебек чаралар берьюлы кулланыла. Вакыйга, күренешне турыдан-туры күрсәтү мөмкинлеге дә бар. Шуның нәтиҗәсендә экрандагы күренешләргә ышану дәрәҗәсе арта һәм тамашачыда “катнашу эффекты” туа.

“ТНВ-Планета” телеканалы Татарстанда һәм аннан читтә яшәүче татарларның милли-мәдәни үзаңын үстерү юнәлешендә күпкырлы эш алып бара. Тупланып яшәүче милләттәшләребезне милли, мәдәни, тарихи аң дәрәҗәсендә берләштерә. Россия һәм Евразия медиапространствосында Татарстанны икътисади, мәдәни һәм спорт потенциалы булган төбәк буларак күрсәтә. Аңа йөкләнгән төп бурычын, ягъни татар рухлы, милли үзаңлы камил шәхесләр тәрбияләү бурычын үтәве зарур. Иң *беренче* максат, һичсүзсез, балада ана телебезгә хөрмәт булдыру, туган телне алдагы тормышыбызда терәк булырлык итеп, теләсә нинди шартларда иркен, файдалы кулланырлык итеп өйрәтү, шуның ярдәмендә грамоталы, эрудицияле шәхес тәрбияләү, бүтән телләрне дә яхшы үзләштерү өчен нигез салу.

Милли телевидениенең үзаң тәрбияләүдәге *икенче* мәҗбүри шарты – татар телен пропагандалару белән бергә татар рухының нигез ташларын тәшкил иткән гореф-гадәт, йолаларны, тарихны, көй-моңны, әдәбият, мәдәниятне, диннең нигезләрен яктырту. Шулар бербөтен булып, үрелеп барырга тиеш.

Телевидение бүгенге тормышыбызда хәбәр-мәгълүмат чыганагы, акыл, тәҗрибә алу мәйданы гына булмыйча, халык белән ана телендә аралашып, телебезне дә кайтаручы, саклаучы, үстерүче рухи бер этәргеч көч. Шуңа күрә дә телевидение теленең элек-электән журналистларның үзләренең генә түгел, халыкның да игътибарында, хәтерендә булуы – аңлаешлы хәл.

Шуңа күрә телевидениене татар телен дәүләт теле дәрәҗәсенә күтәрү, тулы, камил өйрәтү өчен генә түгел, милли үзаңны, милли хисне тәрбияләү өчен дә файдалану зарури.

Телетапшыруларны караганда татар кешесе милли хисен баета. Әгәр тапшыруларда даими рәвештә милли хис пропагандаланса, татарларга инде теге

яки бу якка авышып китү куркынычы янамый. Мәсьәләне менә шулай аңлый һәм шушы кыйбланы тотарга омтылган тапшыруларның барлыгына күңел бик сөенә. Болар рәтенә “Халкым минем”, “Җырлыйк әле”, “Татарлар”, “Таяну ноктасы” тапшыруларын кертә алабыз.

Гомумән әйткәндә, телевидение – киңкырлы иҗат мәйданы ул, биредә эшләү өчен күп нәрсә таләп ителә: махсус белемле булудан тыш, башкалар белән җиңел аралаша белү, мәгълүматны тиз арада сеңдереп, һәркемгә аңлаешлы итеп җиткерү, эшеңә иҗади караш һ.б. Әлеге сыйфатларга ия булган кеше генә, минемчә, чын мәгънәсендә яхшы журналист була ала. Әгәр дә син “мин эшлим” диясең икән, димәк, син аны “яхшы” итеп эшләргә тиеш. Бүтәнчә була да алмый.

Телевизион тапшыру башлангач, иң элек алып баручы һәм аның тышкы кыяфәте, үз-үзен тотышы белән танышабыз. Моннан аңлашылганча, экран контекстны күрү һәм күрсәтү чараларыннан башлана. Телевидениенең өстенлеге – чынбарлыкта булган вакыйганы күрсәтү генә түгел, тамашачыда әлеге вакыйгада катнашкан, үз күзләре белән күргән хис тудыра алуда. Нәкь менә күрү мөмкинлеге булганга, без тамаша кылучы, ягъни телевизор караучы дип аталабыз. Күрү-күрсәтү төркеменә кадр, аның төрләре, сөйләм иясенә хас ым, ишарә, мимика һәм хәрәкәт чагылышы керә.

Экранга карау белән беррәттән диярлек тамашачы сөйләүченең тавыш һәм интонациясенә игътибар итә. Экран контекстын барлыкка китерүче мондый төр чараларны әйтү һәм ишетүгә бәйле чаралар дип атыйбыз. Бу төркемгә керүче тавыш чаралары ике төркемгә аерыла: беренчесе – сөйләүченең шәхси тавышы, икенчесе – өстәмә тавышлар.

Татарлар кайда гына яшәсәләр дә, җыр-моң белән аерылгысыз бәйләнгән. Алар һәрчак җырлап яши. Татарлар төрле төбәкләргә сибелсәләр дә, милли аһәңнәрне онытмыйлар, хәтта чит илләрдә яшәп, башка халыклар мәдәниятен кабул итеп тә татар музыкаль культурасын баеталар.

Татар телевидениесен рус телевидениесе белән чагыштырып карасак, безнеке үзгә. Мисал итеп, “Таяну ноктасы” тапшыруын алыйк. “Первый канал”да баручы “Пусть говорят”, “Россия 1” каналындагы “Прямой эфир” тапшыруларыннан ул темалар төрлелеге белән аерылып тора. Әлеге тапшыруларда актерларның шәхси тормышларын анализлап, кем? кайда? нишләгән? кебек сорауларга җавап эзләгәндә, “ТНВ-Планета”да бара торган “Таяну ноктасы” тапшыруы үз тамашачысын тапты. Шуны да искәртү кирәктер, туры эфирда талаштыруны кызыксындыру чарасы итеп куллланган әлеге тапшыруларны караганда тамашачы моңа көлеп карый, ә инде үз чиратында “Таяну ноктасы” тапшыруын караучы теманың эчендә кайный, чөнки монда

халыкның социаль проблемаларын, ил, туган тел, бүгенге көн кадагында торган яңалыклар, иң актуаль булган темалар өстенлек итә.

"Таяну ноктасы" тапшыруы туры эфирда һәр атнаның дүшәмбесеннән алып пәнҗешәмбегә кадәр көн саен 19 сәгать 00 минутта чыга. Әлбәттә, тапшыруның чыгарылышын соңрак интернеттан да карарга була. Алып баручысы – идеяле, эрудицияле Венера Иванова. Эфирга чыгар алдыннан Венера яңа тапшыруның социаль-иҗтимагый проект булуын интервьюсында әйтеп узган: "Ниһаять, татар телевидениесендә төрле темаларны уртага салып сөйләшә торган мәйданчык булачак. Татар телендә шундый яңа тапшыру ачылу, минемчә, бик шәп. Татарлар бар әйберне уртага салып сөйләшергә гадәтләнгән бит. Тамашачылар да үз фикерен җиткерә алачак, үзләрен борчыган проблемалар белән алар үзләре дә тапшыру геройлары була ала. Безгә тамашачылар бик мөһим" [2].

"Татарстан-Яңа Гасыр" телекомпаниясе генераль директорының урынбасары Данил Гыйниятов әйтүенчә, тәҗрибә туплап, кадрлар белән эшләп, "Таяну ноктасы"н көндәлек чыга торган программа итү. Көн саен татар телендә сөйләүчеләр табылырмы дигән сорауга ул: "Малахов үз тапшыруына таба бит әле. Игътибар итсәгез, Россия каналында да шул бер үк кешеләр. Жириновкий бөтен программада бар, әмма аны тамашачы тыңлый, чөнки аның харизмасы, күңелгә ятышлымы ул, юкмы – үз фикере бар. Бер үк кешенең даими чыгуыннан начарлык күрмим. Саллы итеп сөйләсә, халык барыбер тыңлаячак" [2].

Шулай итеп, "ТНВ-Планета" һәрдаим үсештә, үзгәрештә. "ТНВ-Планета" телеканалында төрле буын вәкилләре өчен актуаль темалар карала, студиягә зыялыларны, җәмәгать эшлеклеләрен, күренекле шәхесләрне, журналистларны, хәтта гади халык арасыннан да кешеләрне чакырып фикер алышалар.

Чыганаклар

1. Официальный сайт "Татарстан-Новый век". – URL: htpp//tnv.ru.

2. Официальный сайт "Татар-Информ". – URL: htpp//tatar-inform.tatar› news/2016/09/08/125734/